

М. Г. Шемуда,

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький

КОНСТРУКЦІЇ З НЕОСОБОВИМИ ФОРМАМИ ДІЄСЛОВА В АНГЛОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ

У статті розглядаються особливості вживання конструкцій з неособовими формами дієслова в англомовних художніх текстах. Проаналізовано особливості неособових форм дієслова та структурні особливості різних видів конструкцій з ними; наведено приклади вживання конструкцій вторинної предикації в англомовних художніх текстах.

Ключові слова: неособові форми дієслова, конструкції вторинної предикації, структурні особливості, англомовні художні тексти.

В статье рассматриваются особенности применения конструкций с неличными формами глагола в англоязычных художественных текстах. Проанализированы особенности неличных форм глагола и структурные особенности различных видов конструкций с ними; приведены примеры применения конструкций вторичной предикации в англоязычных художественных текстах.

Ключевые слова: неличные формы глагола, конструкции вторичной предикации, структурные особенности, англоязычные художественные тексты.

The article deals with the use of non-finite forms of the verb in the English literary texts. The features of non-finite forms of the verb and structural features of different types of structures with them are analyzed; examples of the use of secondary predication structures in the English literary texts are given.

Keywords: non-finite forms of the verb, secondary predication structures, structural features, English literary texts.

Актуальність дослідження полягає в тому, що така частина мови, як дієслово в англійській мові, володіє двома формами – особовою і неособовою. Дієслова в особовій формі обов'язково володіють такими категоріями, як особа, число, аспект, час і виконують роль присудка в реченні. Неособові форми дієслова не мають таких категорій.

Неособові форми дієслова є об'єктом постійного аналізу в сучасній лінгвістиці. Вивчення конструкцій з неособовими формами дієслова було предметом дослідження таких вчених як: В. А. Алексєєва, Л. С. Бархударов, Л. Г. Верба, В. М. Жигадло, Г. Т. Ісаєвої, І. Д. Карамішева, Г. Н. Манаєнко, І. О. Молозовенко, В. І. Нодь, П. Ф. Стросон, Н. М. Хомський, О. С. Хорнібі та ін. Незважаючи на існування певного корпусу розвідок з питань, пов'язаних з структурою та функціонуванням неособоводієслівних утворень, потрібно визнати, що чимало проблем залишаються не вивченими.

Метою роботи є проаналізувати особливості вживання конструкцій з неособовими формами дієслова на основі англомовних художніх текстів.

Зазначимо, що в англійській термінології неособові форми дієслова також можуть мати різні назви: «non-finite» (В. Л. Каушанська, К. Н. Качалова), «verbals» (І. П. Іванова), «verbbids» (Б. І. Роговська, Б. С. Хаймович); Л. С. Бархударов називає їх «непредикативними формами дієслова», а А. І. Смирницький використовує термін «іменні форми дієслова». Перший термін відповідає російському «неособові», другі два менш точні лінгвістично, хоча термін «verbals» широко застосовується через стилість, а термін «verbbids» не знайшов широкого застосування, можливо через чужу для англійської мови суфіксацію [2].

Аналізуючи неособові форми дієслова, називаючи їх при цьому непредикативні, Л. С. Бархударов зазначає, що вони мають спільну з предикативними формами дієслівну основу із значенням процесу: *He speaks*. Інфінітив: *to speak*. Дієприкметник І і герундій: *speaking*. Дієприкметник ІІ: *spoken* [2].

В англійській мові форми інфінітива, герундія й дієприкметника належать до неособових форм дієслова. Деякі дослідники (Л. С. Бархударов, Д. А. Штелінг) вказують на наявність чотирьох форм, розрізняючи дієприкметник І і дієприкметник ІІ. Інші дослідники, наприклад, Р. Кверк, Д. Ліч, до неособових відносять три форми: інфінітив і два дієприкметника, «the – ing participle, the – ed participle», не розглядаючи герундій як неособову форму дієслова.

My sister can sing very well (інфінітив).

Going along the street I met my former coach (герундій).

His hobby is collecting stamps (дієприкметник).

Здійснивши аналіз неособових форм дієслова ми дійшли висновку, що неособові форми дієслова мають спільну з предикативними формами дієслівну основу із значенням процесу. Неособові форми дієслова мають подвійну структуру, іменну та дієслівну. На думку М. А. Беляєвої, Л. Г. Верби, І. П. Іванової на відміну від особових дієслів, неособові форми дієслова можуть виконувати ряд синтаксичних функцій, окрім функції простого присудка. Тобто не можуть буди присудком, але можуть виконувати функції інших членів речення [2; 3; 5].

Відомо, що всі неособові форми дієслова можуть утворювати структури вторинної предикації, тобто предикативні конструкції, що складаються з двох компонентів: іменного, вираженого іменником або займенником, і дієслівного, вираженого неособовою формою дієслова – інфінітивом, герундієм або дієприкметником. Структури вторинної предикації, характеризуються такими ознаками: це бінарні структури, що складаються з вторинного підмета та вторинного присудка. Вторинний підмет виражається іменником в називному відмінку, чи займенником в об'єктному відмінку, а вторинний присудок – неозначеною формою дієслова чи недієслівною частиною мови. Структури вторинної предикації залежать від структури первинної предикації, виконуючи в реченні функцію відповідно складного додатка, складного підмета, предикатива, означення, обставини (різних видів).

З'ясовано, що інфінітив у сполученні з іменником (особовим займенником) в об'єктному чи називному відмінку може утворювати комплекси (конструкції), які виконують роль складних членів речення. Існують такі типи інфінітивних конструкцій як: об'єктні інфінітивні конструкції, суб'єктні інфінітивні конструкції, прийменникові інфінітивні конструкції, самостійні та сполучникові інфінітивні конструкції.

Інфінітивні конструкції складаються з іменника (особового займенника) чи прийменника, сполучника в об'єктному, називному відмінку та інфінітива. Спільним для цих конструкцій є їхня морфосинтаксична структура, яка реалізується за моделлю «інфінітив + суб'єкт у прямому / непрямому відмінку».

Об'єктні інфінітивні конструкції складаються з іменника або займенника в об'єктному відмінку та інфінітива і виконують роль складного додатка.

Asparagus for two and tell the chef to choose them himself [7, с. 12].

«You said that if I wanted you to do anything you wouldn't mind doing it,» she remarked [7, c. 36].

Nor with such a man could you expect the appeal to conscience to be effective [7, c. 59].

I think I have heard you say that their uncle is an attorney on Meryton [7, c. 151].

It makes me uncomfortable to see someone sit on an uncomfortable chair [7, c. 152].

He heard her speak, and then he heard Strickland's answer, but he did not recognize the voice [7, c. 224].

... I saw him dance with another lad, dance wildly, to the wheezy music of the concertina [7, c. 238].

Суб'єктні інфінітивні конструкції виконують в реченні роль складного підмета і складаються з іменника або займенника та інфінітива.

We happened then to cross the street, and the traffic prevented us from speaking [7, c. 34].

... and perhaps you have been now said to encourage my suit as would be consistent with the true delicacy of the female character [7, c. 43].

Getting the butler on the wire, he inquired whether Mr. Clyde Griffiths chanced to be there [7, c. 47].

The sky was so blue, and the sun so bright, that an eternal summer seemed to reign over this prospect [7, c. 72].

Strickland seemed to bear in his heart strange harmonies and unadventured patterns, and I foresaw for him an end of torture and despair [7, c. 107].

A heavy sky seemed to cover the world with the grey whiteness of a whitewashed ceiling [7, c. 144].

An appeal to the emotions is little likely to be effectual before luncheon [7, c. 154].

Once or twice I heard Ata be to Papeete and buy painting materials, but I did not happen to see her [7, c. 223].

Прийменникові інфінітивні конструкції складаються з прийменника for, іменника або займенника в об'єктному відмінку та інфінітив.

There's only one thing for her to do, and that's to divorce him [7, c. 32].

I solaced myself by thinking that it would be useful for me to find out what I could about Strickland's state of mind [7, c. 54].

He told us that if we came at a certain hour next day, should Blanche be better, it might be possible for her husband to see her [7, c. 134].

Is it possible for any man to disregard others entirely [7, c. 159]?

I felt that these pictures had something to say to me that was very important for me to know, but I could not tell what it was [7, c. 162].

She gave instructions for some telephoning to be done [7, c. 180].

Також слід зазначити, що самостійні інфінітивні конструкції вживаються переважно в юридичних текстах і комерційних документах.

Як усі неособові дієслова, герундій може утворювати предикативні конструкції. У герундіальних конструкціях неособове дієслово виражене герундієм знаходиться у предикативних відношеннях із субстантивним елементом, що виражений іменником у присвійному відмінку або присвійним займенником (якщо він позначає живу істоту) або іменником у називному відмінку (якщо він позначає неістоту).

I not only shared a cabin with him and ate three meals a day at the same table, but I could not walk round the deck without his joining me [7, c. 5].

If you don't mind my saying so, I don't think that's particularly original [7, c. 7].

I don't mind your telling there were tears in a good many eyes that day [7, c. 18].

I do not like my being addressed as «dear friend»; that alone would have been enough to make me decline her invitation; and ... [7, c. 21].

She could not help her thinking how absurd she was [7, c. 29].

Герундіальні предикативні конструкції утворюють синтаксичну одиницю, що виступає однією частиною в реченні – складеним підметом, додатком, означенням або обставиною.

В англійській мові дієприкметник представляє неособову форму дієслова, яка має властивості прикметника та дієслова, а в реченні виконує функції означення та обставини способу дії. Дієприкметник, як й інші не особові форми дієслова, утворює синтаксичні конструкції з іменником та займенниками. Дієприкметник входить до складу трьох конструкцій: об'єктної дієприкметникової конструкції, суб'єктної дієприкметникової конструкції, незалежної дієприкметникової конструкції.

Об'єктна дієприкметникова конструкція складається іменника у загальному відмінку або особового займенника в об'єктному відмінку і дієприкметника, що виражає дію, яку виконує або яких зазнає особа або предмет, позначений іменником або займенником.

In my heart I found him affected, verbose, and insincere [7, c. 20].

Suddenly there was a small scraping sound and I saw a letter pushed under the door [7, c. 12].

He had a quick wit, a fund of stage stories and a wonderful gift for telling them; between the two of them they kept the table during luncheon laughing uproariously; and after tea, when ... [7, c. 43].

I was afraid you'd got a whole gang coming and we'd have to behave like little gentlemen [7, c. 56].

But when we sat down, looking round the long table I saw a good many of my fellow-guests well known to the public from their photographs in the illustrated papers [7, c. 98].

But she saw them making mental notes of what she wore, and for some reason this quite 'put her about' [7, c. 101].

Didn't you see them all laughing at what she said [7, c. 102].

Суб'єктна дієприкметникова конструкція складається з іменника у загальному відмінку або особового займенника у називному відмінку й дієприкметника. Незалежна дієприкметникова конструкція – конструкція, в якій дієприкметник має свій підмет і не залежить від підмета головного речення. Конструкція складається з іменника у загальному відмінку або особового займенника у називному відмінку і дієприкметника.

Getting the butler on the wire, he inquired whether Mr. Clyde Griffiths chanced to be there [7, c. 47].

Knowing what men are, I wouldn't be surprised. Who'd you want to get off with now [7, c. 67]?

But the duchess joining in the conversation at the head of the table, the vicar's wife turned to me [7, c. 75].

Ми дійшли висновку, що неособові форми дієслова мають спільну з предикативними формами дієслівну основу із значенням процесу. В англійській мові форми інфінітива, герундія й дієприкметника належать до неособових форм дієслова. Неособові форми дієслова мають подвійну структуру, іменну та дієслівну. Відмінність неособових форм дієслова від особових полягає в тому, що інфінітив, герундій й дієприкметник не мають граматичних категорій особи, числа й способу, а

тому не можуть виконувати властивої особовим формам синтаксичної функції присудка. Виявлено, що як усі неособові дієслова, герундій може утворювати предикативні конструкції. Англійські утворення з вторинною предикацією несуть експресивно-стилістичне навантаження, особливо у художньому тексті.

Література:

1. Бархударов Л. С. Грамматика английского языка / Л. С. Бархударов, Д. А. Штелинг. – М. : Либроком, 2013. – 422с.
2. Беляева М. А. Грамматика английского языка / М. А. Беляева. – М. : Высш. шк., 1997. – 333с.
3. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 160 с.
4. Гузеева К. А. Английский язык. Справочные материалы. Книга для учащихся / К. А. Гузеева. – М. : Просвещение, 1992. – 288 с.
5. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова. – М. : Высш. шк., 1991. – 285 с.
6. Исаева Г. Т. Конденсация предикативных структур в современном английском языке (к проблеме языковой экономии) / Г. Т. Исаева : автореф. канд. филол. наук : 10.02.04. – К. : КНЛУ, 1998. – 16 с.
7. Maughan W. S. Moon and Sixpence / W. S. Maughan. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://dl.lux.bookfi.org/>

УДК 811.161.2+003

О. В. Щербак,

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

МОРФОЛОГІЧНА СТРУКТУРА КОДІВ І СУБКОДІВ У ТВОРАХ О. К. ГЛУШКА

У статті з'ясовано сутність понять «код» та «субкод», визначено їхню роль у семіотичній системі роману «Кінбурн» та збірки оповідань «Оливковий гай» О. К. Глушка, а також описано морфологічну структуру кодів і субкодів з огляду на частини мови вираження їхніх ключових знаків.

Ключові слова: код, субкод, ключовий знак, текст.

В статье определена суть понятий «код» и «субкод», проанализирована их роль в семиотической системе романа «Kinburn» и сборника рассказов «Оливковая гай» А. К. Глушко, а также описана морфологическая структура кодов и субкодов с точки зрения частей речи выражения их ключевых знаков.

Ключевые слова: код, субкод, ключевой знак, текст.

In article definitions of the concepts «code» and «subcode» are given, the fact that the subcode is semantic type of a code is proved, their role in the semiotic system of the novel «Kinburn» and the collection of stories «Olive Grove» by O. K. Glushko is established. The author does the semiotics analysis on the basis of classification by R. Bart, who allocated five types of codes – germenetic, semic, symbolical, actional and cultural.

The author proves that former works were devoted to research of semantics of cultural codes. Therefore now the science feels need of research of their morphological structure. For the solution of this question the mechanism of creation of morphological models is offered. For the first, we have to define a key sign in structure of a code, for the second, to establish its belonging to a certain part of speech, for the third, to establish functions of a sign and a code in general.

The research showed that the morphological structure of all types of codes is the non-uniform. The structure of a code can consist of one, two, three and more signs, but key there is only one.

The basis the germenetic codes is formed by verbs. They cause execution of such functions as interpretation, specification, informatization, characteristic. The structure the semic of codes is formed by means of nouns and adjectives. These parts of speech cause such functions as nomination, specification, background, specification, qualification, identification, instruction, socialization, image, characteristic, stylization, specification, expressivity and others. The structure of symbolical codes is formed by means of nouns, which carry out functions of a representation, specifications and characteristics. The models of the actional of codes are constructed by means of verbs, which carry out such functions as expression of actions and conditions of heroes of works. The models of cultural codes have nouns. They can be grouped on 9 groups of subcodes – natural, subject, anthropic, somatic, animal, vegetable, architectural, spiritual, food.

Key words: code, subcodes, a key sign, text.

Постановка проблеми. Останнім часом феномен кодів і субкодів, що функціонують у комунікативній площині художнього твору, все частіше викликає активні дискусії серед сучасних філологів, оскільки ці одиниці семіосфери характеризуються неоднорідністю структури та широкою амплітудою мовленнєвих репрезентацій, відіграючи вагомий роль у процесі семіотичної інтерпретації художнього твору.

Як наголошує В. С. Чернявська, код виступає «системою умовних позначень, символів, знаків і правил їхньої комбінації між собою для передачі, обробки та зберігання (запам'ятовування) інформації в найбільш придатному для цього вигляді» [2, с. 90]. У свою чергу, структурним елементом коду є субкод, який, за твердженням А. В. Папшевої, можна виокремлювати тільки у межах коду культури, оскільки одиниці такого коду є окремими образами, що виступають «знаками з перемінною субстанцією плану вираження» [7, с. 493]. Проте в лінгвосеміотичному вимірі обидва формуються за допомогою власне семіотичних знаків, що прямо чи опосередковано називають предмети та явища актуальної або віртуальної реальності, створеної адресантом у процесі комунікації. Систематизація кодів та субкодів як специфічних способів відбиття дійсності на сьогодні зумовила появу багатьох типологічних класифікацій, але найбільш ґрунтовною й досі залишається розробка французького семіотика та постструктураліста Р. Барта, який звернув увагу на змістову експлікацію досліджуваного явища, виокремивши герменевтичні, семічні, символічні, проайретичні та гномічні типи кодів.

З огляду на це дослідники активно вивчають комунікативне навантаження кодової систематики, проте виявлення специфіки семантичної реалізації кодів і субкодів у художніх творах лише починає привертати увагу вчених попри те, що цей аспект може активно сприяти вирішенню наукового завдання розбудови теорій та практик новітньої лінгвосеміотики як у межах загальнокомунікативної парадигми, так і в рамках специфічних жанрових сегментів, скерованих на поглиблене вивчення змістової й морфологічної структури цих вербалізованих одиниць. Наведене зумовило актуальність обраної проблематики та необхідність її детального опрацювання.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Уперше особливу роль кодів та субкодів в інтерпретації комунікативних повідомлень відзначив Р. Барт у 70-х рр. ХХ ст. на сторінках своєї праці «S / Z». Услід за ним коди та субкоди стали предметом досліджень О. С. Бразговської, Дж. Ділі, У. Еко, Ю. М. Лотмана, В. О. Лукіна, Г. Г. Почепцова, А. Б. Соломоника,